

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
Van Yüzüncü Yıl University
The Journal of Social Sciences Institute
Yıl / Year: 2021 - Sayı: Van Özel Sayısı
Issue: Van Special Issue
ISSN: 1302-6879 - Sayfa/Page: 211-238

Van'da Vatan Cephesi (12 Ekim 1958 - 27 Mayıs 1960) Fatherland Front in Van (12 October 1958 - 27 May 1960)

• Erkan AFŞAR*

*Dr. Öğr. Üyesi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, Van/Türkiye.
Asst. Prof., Van Yüzüncü Yıl University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, International Relations Department, Van/Turkey.
eafsar@yyu.edu.tr
ORCID:0000-0002-3787-8162

Makale Bilgisi | Article Information

Makale Türü / Article Type:

Araştırma Makalesi/ Research Article

Geliş Tarihi / Date Received:

11/01/2021

Kabul Tarihi / Date Accepted:

09/02/2021

Yayın Tarihi / Date Published:

20/04/2021

Atf: Afşar, E. (2021). Van'da Vatan Cephesi (12 Ekim 1958 - 27 Mayıs 1960). *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Van Özel Sayısı, 211-238

Citation: Afşar, E. (2021). Fatherland Front in Van (12 October 1958 - 27 May 1960). *Van Yüzüncü Yıl University the Journal of Social Sciences Institute*, Van Special Issue, 211-238

Öz

1950 seçimlerinde iktidara gelen Demokrat Parti ile muhalefet partileri arasındaki siyasi mücadelede dikkate değer bir yeri olan Vatan Cephesi oluşumu, muhalefet partilerinin iktidara karşı 'İş birliği' girişimleri karşısında Başbakan Adnan Menderes'in isteği üzerine tüm yurttta kurulmuştur. Türk siyasal yaşamında büyük tartışmalara neden olan, siyasi dengeleri değiştiren ve Yassıada yargılamalarına da dava konusu olan Vatan Cephesi oluşumu, partiler arasında var olan gerginlikleri daha da arttırmıştı. Adnan Menderes'in ülke genelinde vatandaşları muhalefete karşı cepheye toplamaya yönelik çağrısı üzerine Demokrat Parti Van il ve ilçe teşkilatları da bu yönde çalışmalar yaparak Demokrat Parti saflarına yüksek bir katılımın gerçekleşmesini sağlamışlardı. 1957 seçimlerinde Van'da da Demokrat Parti'nin ciddi oranda oy kaybına uğraması Vatan Cephesi'nin önemini daha da arttırmıştır. Çünkü Vatan Cephesi'ne katılımların sağlanmasıyla DP'nin eski gücüne ulaşması hedeflenmiştir. Bu bağlamda 1958-1960 yılları arasında Van'daki farklı muhalefet partilerinden ve çeşitli esnaf gruplarından bireysel ve toplu geçişlerle binlerce vatandaş DP saflarına katılmışlardı. Vatan Cephesi kanalıyla gerçekleşen bu katılımlar Van'daki siyasi yaşamın hareketliliğine ve tablonun değişmesine de neden olmuştu. Bu makalede 12 Ekim 1958'de oluşum süreci başlayan ve 1960 askerî müdahalesi ile sona eren Vatan Cephesi oluşumunun Van'daki siyasi tabloya nasıl yansdığı ve seçmenler üzerindeki etkisi, Adnan Menderes'e ve DP'ye gönderilen telgraflar esas alınarak söylem analizi ekseninde incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Van, Vatan Cephesi, Demokrat Parti, Muhalefet, Seçim

Abstract

The formation of the Fatherland Front, which had a significant place in the political struggle between the Democratic Party that came to power in the 1950 elections and the opposition parties, was established throughout the country at the request of Prime Minister Adnan Menderes against the "Cooperation" attempts of the opposition parties against the government. The formation of the Homeland Front, which caused great debates in Turkish political life, changed the political balances and was the subject of lawsuits in the Yassıada trials, further increased the tensions between the parties. Upon the call of Adnan Menderes to gather citizens from across the country to this front against the opposition, the Democratic Party Van provincial and district organizations carried out studies in this direction and ensured a high participation in the DP ranks. The DP's loss of votes in Van in the 1957 elections further increased the importance of the Fatherland Front. Because the DP was aimed to reach its old power with the participation of the Fatherland Front. In this context, thousands of citizens from different opposition parties and various tradesmen groups in Van joined the DP ranks through individual and collective transitions between 1958-1960. These participations through the Homeland Front also caused the dynamism of the political life in Van and the change of the picture. In this article, how the formation of the Fatherland Front, which started on October 12, 1958 and ended with the military intervention on, 1960, reflected on the political picture in Van and its effect on the voters, based on the telegrams sent to Adnan Menderes and DP, in the axis of discourse analysis. It has been examined.

Keywords: Van, Fatherland Front, Democratic Party, Opposition, Election

Giriş

Vatan Cephesi'nin Kuruluşuna Giden Süreç

Türk siyasal yaşamında iç ve dış dinamiklerin etkisi dikkate alınarak 7 Ocak 1946'da kurulan Demokrat Parti (DP) (Tanın, 8 Ocak 1946; Tasvir, 8 Ocak 1946) kuruluşundan itibaren ülke genelinde örgütlenmesini hızlı bir şekilde tamamlayarak (Burçak, 1979: 58)¹ 14 Mayıs 1950'de yapılan milletvekilliği genel seçimlerine katılmıştır. Seçim sonucunda çoğunluğu elde ederek uzun süredir iktidarda olan Cumhuriyet Halk Partisi'nden koltuğu devralmıştır (Ağaoğlu, 1972: 78-80; Tuncer, 2002: 321)².

¹ Türkiye'nin tek parti yönetiminden çok partili hayata geçişinde etkili olan "Dörtlülük Takrir ve Çiftçi Topraklandırma Kanunu" DP'nin kuruluşunda etkili olan önemli iç etkenlerdendir (BCA, 30.1.0.0.53.315.4; BCA, 490. 1.0.0.5.26.30). DP'nin kuruluşu için ayrıca (bkz. Eroğul, 1990: 9).

² 14 Mayıs 1950 genel seçimlerinde Demokrat Parti oyların % 55,2'sini alarak 416 milletvekilini, Cumhuriyet Halk Partisi ise oyların % 39,5'ünü alarak 69 milletvekilini TBMM'ye göndermiştir (BCA, 30.1.0.0.52.311.5).

DP iktidara geldikten sonra ülke kalkınması için birçok alanda atılımlar yapmıştır. Özellikle dıştan gelen kredilerin de etkisiyle ekonomideki büyüme başta kırsal kesimdeki vatandaşlar olmak üzere diğer toplum kesimlerini memnun etmiştir. Bu olumlu gelişmeler de 2 Mayıs 1954'te yapılan genel seçimlerde DP'nin iktidarını korumasını sağlamıştır. 1954'ten sonra iç ve dış faktörlerin etkisiyle yaşanan krizler, siyasal ve ekonomik huzursuzluklara sebep olmuştur (Albayrak, 2004: 294-295). Özellikle 1957'de DP ile muhalefet partileri arasındaki sertleşen siyasal mücadeleler çatışmaya varacak kadar artmıştır. Ülke genelindeki gerginlikleri ve parti içinde yaşanan birtakım gelişmeleri de dikkate alan DP, 1958'de yapılması gereken genel seçimleri 1957 Ekim'ine çekmiştir (TBMM Zabıt Ceridesi, 1957: 738-751)³. DP'nin erken seçim hamlesi karşısında Cumhuriyetçi Millet Partisi'nin (CMP) girişimiyle muhalefette bulunan Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) ve Hürriyet Partisi (HP) liderleri bir araya gelerek iktidara karşı birlikte hareket etme kararı almışlardı (Tuncer, 2012: 57; Güngör, 2004: 443). CHP öncülüğünde muhalefet partileri arasında yapılan görüşmelerde ilkesel olarak iş birliği hususunda anlaşmaya varıldığı bir beyanname ile kamuoyuna açıklanmıştır (Ahmad, 2015: 128; Eroğul, 1990: 198). Bu beyanname, temel hak ve özgürlükleri engelleyen kanunların hukuksal reformlarla yeniden düzenlenmesi başta olmak üzere seçim sistemi ve yeni bir Anayasa yapılması gibi birtakım yapısal düzenlemeleri içermekteydi (Giritlioğlu, 1965: 451-453)⁴.

Erken seçim kararı alınmasından sonra iktidar ile muhalefet partileri seçim çalışmalarında birbirlerini farklı konular üzerinden eleştirmişlerdi. 27 Ekim 1957'de yapılan seçimler sonrasında (Zafer, 28 Ekim 1957; Ulus, 28 Ekim 1957)⁵ özellikle ülkedeki politik gerginliklerin ve ülke ekonomisindeki olumsuz gelişmelerinin bir yansıması olarak DP'nin oylarında 1954 seçimlerine kıyasla ülke genelinde düşüş yaşanmıştır. Buna karşın ana muhalefet partisi CHP'nin oylarını ve meclisteki sandalye sayısını artırması, DP ile

³ 1958 Genel seçimlerinin erkene alınmasıyla ilgili önerenin TBMM'de oylanmasına CHP milletvekilleri katılmamıştır. Oylama sonucunda önerge DP milletvekillerinin 377 evet oyu ile kabul edilmiştir.

⁴ Seçim öncesi yayınlanan bu beyanname 12-14 Ocak 1959 tarihindeki CHP'nin 14. Kurultayında kabul edilen "İlk Hedefler Beyannamesi" ile benzer içeriğe sahipti (Ayrıntılı bilgi için bkz. Tuğluoğlu, 2017: 296-296).

⁵ 1957 Seçimlerinde toplam seçmen sayısı 12.077.413 kişi, seçimlere katılanlar ise 9.230.814 kişi idi. Seçime katılım oranı da %76,43'dür. 1954 seçimlerine göre DP, ülke genelinde 79 milletvekilliği kaybederken, CHP ise milletvekili sayısını 147 milletvekili arttırmıştır. 1957 seçimlerinde, DP 424, CHP 178, CMP 4 ve HP ise 4 milletvekilliği kazanmıştır (BCA, 30.1.0.0.52.311.1-2).

muhalefet partileri arasındaki siyasi gerginliğin iyice artmasına neden olmuştur (Cumhuriyet, 6 Mart 1958). Başbakan Adnan Menderes bu süreçte iç ve dış politikada (Uyar, 2001: 20) yaşanan gelişmelere karşı partisinin oy oranını korumak ve muhalefete karşı halkın desteğini almak amacıyla partisinin güçlü olduğu İzmir ve Aydın İl kongrelerinde CHP ve muhalefeti sert şekilde eleştirmiştir (Zafer, 22 Eylül 1958; Ulus, 23 Eylül 1958).

1957 seçimleri sonrasında ülke genelinde artan siyasi mücadele 1958'de de devam etmiştir. Vatan Cephesi'nin oluşum sürecinin de içinde yer aldığı bu yıl özellikle DP ile CHP arasında siyasi tartışma ve çatışmaların en yoğun olduğu yıl olarak tarih sayfalarında yerini almıştır. Takvimler 12 Ekim 1958'i gösterdiğinde hem iktidar hem de muhalefet partileri için yeni bir siyasi cepheleşmenin gerginliği de ortaya çıkmıştır. İlk olarak CHP Genel Başkanı İsmet İnönü'nün 12 Ekim 1958'de İstanbul İl Kongresi'nde "İdeal yolunda bütün vatandaşların bir araya gelmeleri ve güçlerini birleştirmeleri asil bir hareket olacaktır" (Aydemir, 2001: 279) sözleriyle muhalefet partilerinin iktidara karşı güçlerini birleştirmelerini istemesi Vatan Cephesi'nin oluşum sürecini de başlatmıştır.

İktidara karşı muhalefetin ittifak arayışları karşısında Başbakan Adnan Menderes de 12 Ekim 1958'deki Manisa İl Kongresi'nde:

Politika ve ihtirastan vareste vatandaşların karşımızda kurulmuş olan kin ve husumet cephesine karşı vatanperverâne gayretlerini birleştirip eserlerinin müdafaasına azmetmiş bir Vatan Cephesi'nin kurulması zarureti kendisini göstermiştir. Böyle bir Vatan Cephesi ile bu güzel ve muazzam eserlerin Türk milletince müdafaası lâzımdır. Çünkü muarızlarımız, menfi propagandalarla hakikatleri yere sermek davası peşindedirler. Bu güzel ve masum eserleri, ihtirastan azade vatandaşların Vatan ve Terakki Cephesi'nde birleşmek sureti ile kin ve nifak yaratıcı, bozguncu, iptidai, geri ve tahripkâr propagandalara karşı aslanlar gibi müdafa etmeleri lâzım geliyor. Muhalefetteki arkadaşlarımızın vatanperverliğine bugün bir defa daha huzurunuzda müracaat ederek rica ediyorum: Kin ve ihtirası desteklemekte devam etmesinler. Vatana hizmetin hangi istikamette bulunduğunu düşünerek muhalefetin kötü gidişine paydos desinler. Anarşiye ve nifaka paydos dedikten sonradır ki, hakiki demokrasinin ve hürriyetin güneşi bütün parlaklığı ile ortaya çıkacak, milletimizin terakki ve tealisine giden yolu daha da

aydınlatacaktır. Aziz vatandaşlarım, Vatan Cephesi'nde birleşerek eserlerimizi hep birlikte muhafaza edeceğiz (Zafer, 13 Ekim 1958; Hürriyet, 13 Ekim 1958; Cumhuriyet, 13 Ekim 1958; Akşam, 14 Ekim 1958) sözleriyle kin ve nifak cephesi olarak ifade ettiği muhalefet cephesi girişimlerine karşı Vatan Cephesi'nde bütün vatandaşları birleşmeye çağırmıştır.

Başbakan Adnan Menderes'in Vatan Cephesi'nin kurulması yönündeki çağrısının ardından muhalefet partileri de kendi aralarında DP'ye karşı "Güç Birliği Cephesi" oluşturma arayışlarını hızlandırmışlardır. Bu amaçla CHP lideri İsmet İnönü'nün çağrısı sonrasında (bkz. Tökin, 1965: 87-89) ilk olarak CMP ile Türkiye Köylü Partisi (TKP), 16 Ekim 1958'de birleşerek Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi (CKMP) ismini almış (Albayrak, 2004:521), ikinci olarak da Hürriyet Partisi 24 Kasım 1958'de kendini feshederek CHP'ye katılmıştır (Karpat, 2011: 147; Ahmad, 2015: 87; Eroğul, 1990: 145). Böylece uzun görüşmeler ve tartışmalar sonrasında DP'ye karşı önceden düşünülen fakat farklı sebeplerden ötürü oluşturulamayan Güç Birliği Cephesi iktidara karşı kurulmuştur (Ulus, 25 Ocak 1959). Gerek DP'nin gerekse CHP öncülüğünde muhalefet partilerinin karşılıklı hamleleri politik cepheleşme sürecinin belirginleşmesine ve aralarındaki tartışmaların artmasına neden olmuştur. Bu bağlamda, CHP lideri İsmet İnönü, Başbakan Adnan Menderes'in muhalefete karşı hoşgörüsüz olduğunu, baskı yaptığını dile getirirken, Adnan Menderes de İnönü'yü halkı iktidara karşı kışkırtmakla itham etmiştir (Akşam, 15, 17 Ekim 1958; Milliyet, 15 Ekim 1958; Cumhuriyet, 19 Ekim 1958, bu dönemle ilgili tartışmalar için ayrıca bkz. Demir, 2011). Karşılıklı suçlamalar iktidar ile muhalefet partileri arasındaki politik cepheleşmeyi artırmıştır (Albayrak, 2004: 522).

1. Vatan Cephesi'nin Kuruluşu

Vatan Cephesi⁶ oluşumu Başbakan Adnan Menderes'in muhalefet partilerinin kendilerine karşı ittifak cephesi kurmalarına karşılık ve 1957 seçimleri sonrasında DP'nin düşen oylarını arttırmaya yönelik bir çözüm olarak da düşünülmüştür. Başbakan Adnan Menderes, DP il, ilçe, bucak ve ocak örgütleri başta olmak üzere parti dışındaki vatandaşları Vatan Cephesi'ne katılmaya davet ederek tabanı genişletmek ve partiye bir dinamizm kazandırmayı da amaçlamıştır (Aydemir, 1993: 271). Bu amaç doğrultusunda DP

⁶ Samet Ağaoğlu "*Vatan Cephesi*" tabirini ilk kez Adnan Menderes'in kullandığını ifade etmiştir (Ağaoğlu, 2004: 117).

seçmenleri dışındakilerin de kendi saflarına katılmalarını sağlamak için Vatan Cephesi ocaklarının tüm yurttan kurulmasını istemiştir (Afşar, 2020: 125). Bu amaçla da Başbakan Adnan Menderes, Vatan Cephesi'ne katılımların artırılması için daha aktif çalışılması ve gerekli hassasiyetin gösterilmesi hususunda parti il başkanlıklarına farklı zamanlarda genelgeler göndermiştir (BCA, 30.1.0.0.45.269.12.2). Bu amaçla da 25 Kasım 1958'de Demokrat Parti Genel Merkezi tarafından il başkanlıklarına gönderilen 3335 sayılı genelge ile muhalefet partilerinden istifa ederek kendi partilerine gelenlerde hiçbir şartın aranmaması ve gereken işlemlerin hızlı bir şekilde yapılması istenmiştir (BCA, 30.1.0.0.45.269.12.4).⁷ Başbakan Adnan Menderes'in çağrısı sonrasında 1958 sonunda ilk olarak İstanbul'da açılan Vatan Cephesi ocakları ve şubeleri 1959 yılı boyunca yurdun birçok yerinde hızlı bir şekilde açılmıştır (Eroğul,1990: 165; Zürcher, 1995: 348-350). Vatan Cephesi'ne katılanların çoğu kırsal kesimden idi (Uyar,2001: 27). Katılanların isimlerinin dönemin gazetelerinde ve radyoda her gün ilan edilmesi büyük tartışmalara da neden olmuştur (BCA, 010.09/159.486.2.3; Gülizar, 1983: 2742). Vatan Cephesi'ne katılımlarla yaklaşık yedi yüz bin oyun partiyeye gelmesi DP'lilerce hedeflenmiştir (Karpuz, 2010: 506; Aydemir, 1968: 370).

1.2. Vatan Cephesi'nin Kapanışı

Siyasi konjonktürün etkisiyle ortaya çıkan, yaklaşık bir milyona yaklaşan üyesiyle politik ve toplumsal cepheleşmeye neden olduğu gerekçesiyle süreç içerisinde Vatan Cephesi'ne üye olanlarla olmayanlar ayırımından hareketle muhalefetin dile getirdiği 'vatandaşlar arasında milli birlik ve bütünlüğü bozmaya ve demokrasiye aykırı' söylemlerden dolayı DP kurucularının Yassıada da yargılamalarında dava konusu olan Vatan Cephesi oluşumu da 27 Mayıs 1960 askeri müdahalesiyle sona ermiştir (Yassıada Yüksek Adalet Divanı Tutanakları ,1960 :7; BCA, 10.9.0.0212.256.1.6-7; Burçak,1998: 605-610; Afşar, 2020: 125). Yassıada yargılamalarında, 6 bölüm ve 56 sayfadan oluşan Vatan Cephesi Davası (bkz. Yassıada Yüksek Adalet Divanı Tutanakları: Vatan Cephesi Davası, 1960) anayasayı ihlal davası ile birleştirilerek, dava klasörü hazırlanmış ve sanıklar Vatan Cephesi örgütünü kurmak ve üye olmaktan dolayı

⁷ Genelgeden sonra Vatan Cephesi'ne katılımlar arttığı görülmüştür. "Binlerce Vatandaş DP Saflarına İlhak Etti", Zafer, 28.11.1958

çeşitli cezalara çarptırılmışlardı (bkz. Doğaner, 2013: 327-337; Yassıada Yüksek Adalet Divanı Tutanakları,1960: 7-8).⁸

2. Van'da Siyasi Parti Teşkilatlanmaları ve Milletvekili Seçimleri

2.1. Cumhuriyet Halk Partisi'nin Van Teşkilatlanması

Türk siyasal hayatında ülke genelinde uzun süre tek parti olarak iktidarını sürdüren CHP Doğu'daki faaliyetlerini uzun süre parti teşkilatının olmamasından dolayı halkevleri ve valiler aracılığıyla yürütmüştür (BCA, 490.1.0.0.193.766.1; CHP'nin Doğu teşkilatlanması için bkz. Turan, 2011). 1944 tarihine kadar Van'da da valiler ve halkevi aracılığıyla faaliyetlerini yürüten CHP, bu tarihten itibaren il teşkilatlanması sürecine başlamıştır. 18 Ekim 1944'te Van Halkevi Başkanı (BCA, 490.1.1795.1277.1) ve İl Sürücü Komisyon Üyesi Muzaffer Koçak'ın başkanlığında (BCA, 490.0.1.0.0.277.1111.3.8)⁹ Van'daki teşkilatlanmasına başlayan CHP ilk yıllar çalışmasını il idare kurulunu merkezde kurmakla yetinmiştir. DP'nin Temmuz 1946'da Van'da teşkilatını kurmasından sonra, CHP'de il örgütlenmesini zamanla ilçelere yaymıştır. Van CHP İl Başkanlığı 1945-1946 yılları içerisinde Başkale, Çatak, Erciş, Gevaş, Muradiye ve Özalp ilçelerinde ilçe idare kurul üyelerinin belirlenmesi ile teşkilatlanmasını genişletmiştir (BCA, 490.0.1.0.0.277.284.1141.2).

DP'nin teşkilatlanma sürecinde Van'da özellikle kırsal kesimle ve bölgede etkili olan aşiretlerle temas kurması (BCA, 490.1.0.0.441.1825.121) CHP'nin Van'a daha fazla önem vermesini elzem kılmıştır. Bu amaçla CHP'nin Van'daki teşkilatlanma faaliyetleri için CHP Van Bölge Müfettişliğine Yozgat Milletvekili İhsan Olgun görevlendirilmiştir. İhsan Olgun, görev süresi boyunca,

⁸ Yassıada duruşmalarında Vatan Cephesi ile ilgili olarak Adnan Menderes: “Bir Vatan Cephesi örgütü kurulmamıştır. Çünkü örgüt denilince bir yere bağlı olan kademeler manzumesi akla gelir. (...) Vatan Cephesi Ocakları, Demokrat Parti bucağına bağlı olan bir Demokrat Parti ocağından ibarettir. Ne gizli yollardan çalışılarak Cemiyetler Kanunu çiğnenmiş, ne de bu yola gidilmiştir. (...) Vatan Cephesi sözü, bir siyasi slogandan ibarettir. Demokrat Parti'den ayrılanların veya tarafsız yurttaşların bir birlik haline getirilmesi için sarf edilmiş bir slogan. (...) Mevcudiyeti maddi yeri yoktur. Elle tutulur, gözle görülür bir örgüt değildir. Memleket asayışı bakımından bir savunma davranışından ibarettir.” Yassıada yargılamalarında Vatan Cephesi dosyası için Bkz. Yassıada Yüksek Adalet Divanı Tutanakları: Vatan Cephesi Davası (Esas No: 1961/7), TBMM 1960, 7-8.

⁹ İlk CHP Van İdare Heyeti şu isimlerden oluşmuştu. Başkan: Muzaffer Koçak -1946 seçimlerinde Van Milletvekilliğine seçilmiştir- Azalar: Müteahhit Ziya Altaylı, Tüccar Mehmet Önder, Müteahhit Celâl Çeliker, Belediye Başkanı Salih Türkoğlu, Tüccar İsmail Güldal ve İkinci Mehmet Karagündüz.

Gürpınar ve Çatak ilçelerinde partinin teşkilatlanma faaliyetlerinde bizzat bulunmuş diğer ilçe teşkilatlarının çalışmalarında da aktif rol oynamıştır (BCA, 490.1.0.0.718.454.1). Bu çalışmalar sonucunda halkın büyük ilgi gösterdiği CHP'nin 26 Ekim 1949'da yapılan il ve ilçe kongrelerinde, Van'da merkez ve 8 ilçe ile 94 Ocakta teşkilatlanmasını tamamladığı görülmüştür (BCA, 490.1.0.0.193.764.2.30).

2.2. Demokrat Parti'nin Van Teşkilatlanması

Van'da il teşkilatlanmasını Ahmet Metin başkanlığında 20 Temmuz 1946'da kuran DP (BCA, 490.01.441.1825.1.29). Van genelinde teşkilatlanma fırsatı bulamadığından çok partili dönemin de ilk seçimi olan 21 Temmuz 1946 genel seçimlerine kendi adaylarıyla girememiştir. Bu nedenle 1946 seçimlerinde DP, Van'da bağımsız adaylar Emin Kürdüvan ve Edip Berkman'ı destekleme kararı almıştır (BCA, 490.01.441.1825.1.30). Ancak yapılan seçimleri Van'da ciddi tabanı olan CHP'nin adayları, CHP'nin 7. Dönem Milletvekili olan İbrahim Arvas, CHP İl İdare Kurulu Başkanı Muzaffer Koçak ve Ankara Merkez Komutanı Rüştü Oktar kazanmıştır (BCA, 30.10.0.0.77.506.12.8; T.B.M.M. Arşivi, Tercüme-i Hâl Varakası, VIII. Dönem Tutanakları).

1946 seçimlerinden sonra DP tüm yurttaki olduğu gibi Van'da da özellikle teşkilatlanma faaliyetlerine yoğunlaşmıştır. Örgütlenme stratejisini kırsal siyasetin içine çekerek ve bölgede gücü olan aşiretleri kendi bünyesine alarak Van'da güçlü olan CHP teşkilatını zayıflatma üzerine inşa etmiştir. Bu amaçla 1947 tarihine kadar farklı nedenlerle teşkilatını kuramadığı yerlerde örgütlenmeye önem vermiştir. Bu tarihten sonra Gürpınar ve Çatak ilçeleri hariç, Gevaş, Özalp, Muradiye, Başkale ilçelerinde ve buralara bağlı bazı ocak ile nahiyelerde teşkilatlanmasını tamamlayabilmiştir (Pınar, 2013: 37)¹⁰. DP'nin Van'da teşkilatlanması ve özellikle kırsal kesimden desteklenmesi CHP İl teşkilatının hoşuna gitmemiş bunun için gerekli önlemlerin alınması hususunda parti yetkilileri uyarılmıştır (BCA, 490.1.0.0.193.766.1). DP'nin Van'da teşkilatlanmaya başlamasıyla birlikte CHP ile arasında politik mücadele 1950 seçimlerine kadar devam etmiştir.

¹⁰ Van DP İl Müteşebbis Heyeti; Başkan Askeri Müteahhit Ahmet Metin, Muhasipliğe Müteahhit Bahri Toktamış, Yazgan(kâtipliğe)Müteahhit Orhan Kaya, Üyelikler; Müteahhit Ahmet Özbayram, Şoför Burhan Aktürk, Şehir Kulübü müsteciri(sahibi) Halil Aktürk, Seyyar Satıcı Bahri Oskay'dan oluşmuştur. Ayrıca DP'nin Van teşkilatı için bkz. Pınar, 2013.

2.3. Milletvekili Genel Seçimlerinde Van (1950-1957)

1950 seçimleri öncesi yapılan mitinglerde DP yöneticileri ve milletvekili adayları, Van'ın CHP iktidarları döneminde geri bırakıldığından, CHP milletvekillerinin Van'ın sorunlarıyla ilgilenmediğinden bahsederek partilerinin desteklenmesini talep etmişlerdi (Van Sesi, 11 Nisan 1950). CHP'liler ise DP'nin bu söylemlerinin asılsız olduğunu, CHP'nin iktidarları döneminde Van'a önemli yatırımlar yaptığını anlatmışlardı (Van Sesi, 13 Nisan 1950). Ayrıca DP'nin Van'da güçlendiğini gören CHP il parti yönetimi bunun için de özellikle aşiretler ve kırsal kesime yönelik politikaların izlenmesi konusuna daha da önem vermiştir. 14 Mayıs 1950'de yapılan seçimlere Van'da teşkilatını tamamlayan CHP ve DP katılmıştır. Van'daki üç milletvekilliği için CHP, delegelerin oylarıyla belirlenen Maliye Bakanlığı Gelirler Genel Müdürü Ferit Melen, CHP İl Başkanı Celal Çeliker ve Genel Merkez kontenjanından ise Kâzım Özalp'ı aday gösterilmiştir (BCA, 490.1.0.0341.1425.2.24; Ulus, 23 Nisan 1950; Van Sesi, 21 Nisan 1950). DP ise, Van'da DP'nin teşkilatlanma sürecinde büyük gayretleri olan DP Van İl Başkanı Emekli Subay Şükrü Altay, Tüccar Hamit Kartal ve Emekli Albay İzzet Akın'ı aday gösterilmiştir (Cumhuriyet, 25 Nisan 1950; Zafer, 26 Nisan 1950; Van Sesi, 27 Nisan 1950, Van Sesi, 1 Mayıs 1950).

Türk siyasal yaşamında önemli bir yeri olan ve yeni seçim kanununa¹¹ göre yapılan 1950 seçimlerinde DP Türkiye genelinde gösterdiği başarıyı Van'da yakalayamamıştır. Şüphesiz bu sonuçta aday profillerinin etkisi olduğu kadar CHP'ye geçmişten gelen bağlılıkta aşiretlerin siyasi tercihleri önemli bir etkendi. Seçim sonucunda oyların % 45.24'ünü 16.786 oyla DP, % 54.76' oy oranı ve 20.319 oyla da CHP almıştır (BCA, 030.01.51.309.7.12). Bu sonuca göre DP'den Emekli Albay İzzet Akın, CHP'den ise Ferit Melen (TBMM Arşivi, Milletvekili Seçim Mazbatası, 19 Mayıs 1950) ile Kâzım Özalp Van'dan milletvekili seçilmişlerdi (BCA. 030.10.77.510.11.2). 1950 seçimlerinde milletvekili seçilen özellikle CHP'li Ferit Melen ve DP'li İzzet Akın, Van'ın sorunları ile ilgilenmeye büyük gayret göstermişlerdi (BCA, 30.1.0.0.44.263.8.1-4; TBMM ZC, 09.04.1952: 302-306; TBMM ZC, 27.06.1951: 412-413). 14 Mayıs 1950 seçimleriyle CHP'den iktidarı devralan DP ülke genelinde programı (Demokrat Parti 1946 Tüzük ve Programı: 27) ekseninde faaliyetlerine başlamıştır. Bu bağlamda 1950-1954 dönemi boyunca DP, köyün ve köylünün kalkınması için tarım politikaları başta olmak üzere, tek parti döneminde uygulanan bazı uygulamaların

¹¹ TBMM ZC, 10 Şubat 1950, 234-396.

kaldırılması gibi konular başta olmak üzere birçok alanda çalışmalar yapmıştır (bkz. Albayrak, 2004). DP'nin iktidarının ilk döneminde yaptığı faaliyetler başta kırsal kesim olmak üzere birçok kesimin bir sonraki seçimde DP'yi desteklemesi için yeterliydi.

1954 seçimleri öncesi DP Van il teşkilatı DP'nin iktidarda olmanın da gücünü kullanarak propagandalarında, DP'nin ülke ve Van için yaptıklarını anlatarak, CHP iktidarında Van'a bir şey yapılmadığı üzerinde seçim çalışmalarını sürdürmüştür (Van Postası, 16 Nisan 1954). DP'nin bu söylemlerine cevap veren CHP Milletvekili Ferit Melen, özellikle tarımsal kalkınma sürecinin CHP döneminde başlatıldığını, şimdi ise DP iktidarının bunu kullanarak kendileri yapmış gibi halkı yanıltmaya çalıştığını ifade etmiştir (Van Postası, 13 Temmuz 1953).

1954 seçimlerinde DP'nin Van milletvekili adayları olarak, Gevaş Belediye ve DP İlçe Başkanı Muslih Görentaş, DP İl İdare Kurulu Üyesi Hamit Kartal, Gümüşhane Milletvekili Kemal Yörükoğlu ve DP İl İdare Kurulu Başkanı Hilmi Durmaz gösterilmiştir (Zafer, 23 Nisan 1954). CHP'nin milletvekili adayları ise, bir önceki seçimde vekil olan Ferit Melen ile Van'da CHP teşkilatının kurucularından olan Şaban Boysan, Rüştü Oktar ve Sait Erdinç idi (Van Postası, 29 Mart 1954; Cumhuriyet, 28 Mart 1954). 2 Mayıs 1954'te yapılan seçimlerin sonucunda, Van'da, DP, 36.252 oyla oyların %64.10'unu alarak birinci; CHP ise 20.299 oy alarak %35.90 oy oranıyla ikinci parti olmuştur (BCA, 030.01.51.309.7.12). Bir önceki seçime göre nüfusa bağlı olarak vekil sayısı 3'ten 4'e çıkan Van'da bu seçimi oy oranına göre DP'nin adayları Muslih Görentaş Hamit Kartal, Kemal Yörükoğlu ile Hilmi Durmaz kazanmıştır (Cumhuriyet, 3 Mayıs 1954; Zafer, 3 Mayıs 1954; Van Sesi, 4 Mayıs 1954). 1954 seçimlerinde ülkede artan oylarına paralel olarak Van'da da DP'nin oylarında muazzam bir artış söz konusuydu. CHP'nin uzun yıllardır etkili olduğu Van'da DP'nin seçimleri büyük bir farkla kazanmasında şüphesiz ki ülke genelindeki iktisadi kalkınmanın Van üzerindeki etkisinin önemi net bir şekilde görülmüştür.

1954 seçimleri sonrasında iç ve dış dinamiklerin etkisiyle ortaya çıkan politik ve toplumsal gerginlikler neticesinde tabanını ve oylarını korumak isteyen DP, 1958'deki genel seçimleri erkene çekerek 1957'nin sonbaharında yapılmasını parti grubunda kabul etmiştir (BCA, 030.01.45.268.9.3). Seçimin erkene alınmasıyla birlikte Van'daki siyasi iklim de hareketlenmiştir. DP 1954 seçimlerinin vermiş olduğu motivasyonla Van'da adaylarını belirleyerek 1957'deki seçim çalışmalarına başlamıştı. 27 Ekim 1957'de yapılan milletvekilliği seçimlerinde DP'nin adayları: 1954

seçimlerinde Van'dan seçilen milletvekili Kemal Yörükoğlu, Muslih Görentaş ile DP Ağrı milletvekili olan Nimet Sümer, Van Belediye Başkanlığı'ndan istifa eden Şükrü Kösereisöğlü ve Gürpınar Belediye Başkanlığı'ndan istifa eden Ebubekir Ertaş gösterilmiştir (Zafer, 8 Ekim 1957; Van Sesi, 8 Ekim 1957; Van Postası, 8 Ekim 1957). CHP'nin 1957 seçimlerindeki adayları ise, 1950 seçimlerinde Van'dan milletvekili seçilen Ferit Melen ile Van İl İdare Kurulu Başkanı Tefik Doğuşiker, Erciş CHP İlçe İdare Kurulu Başkanı Sait Erdiñ, Abdülhakim Arvas ve Abdülvehap Altınkaynak olmuştur (Van Sesi, 1 Ekim 1957).

Siyasi ve toplumsal gerginliğinin olduğu bir süreçte yapılan 1957 seçimleri sonucunda, ülke genelinde DP'nin düşen oyları Van'a da yansımıştı. Van'da 5 milletvekilliğinin tamamını CHP kazanmıştır (BCA, 030.01/52.312.1-3; Van Sesi, 28 Ekim 1957; Zafer, 31 Ekim 1957; Cumhuriyet, 31 Ekim 1957). 1954 seçimlerinin tam tersi bir sonuçla 1957 seçimlerinde Van'daki milletvekilliklerinin tamamını CHP'ye kaptıran DP büyük bir şok yaşamıştır. Çünkü 1954 seçimlerinde DP'ye verilen destek 1957 seçimlerinde verilmemiştir. Bunun sebeplerine bakıldığında denilebilir ki, ülkedeki siyasi gerginliklerin, kutuplaşmaların Van'a yansımalarının yanında, DP'nin de geçen süre zarfında Van'ın kalkınması, dönüşümü ve gelişimi hususunda vadettiklerini yap(a)maması oy kaybetmesinde etkili olmuştur. 1957 seçimlerinde Van'da alınan bu sonuçlar sonrasında eski DP milletvekilleri Muslih Görentaş ve Kemal Yörükoğlu'ndan oluşan bir heyet Başbakan Adnan Menderes ile görüşerek Van'da DP'nin neden kaybettiğini ve yapılması gerekenleri bizzat anlatmışlardı (Van Sesi, 14 Nisan 1958). Bu görüşme sonrası süreçte iktidarın Van'da yeni kalkınma faaliyetlerini gerçekleştirmek için çalışmalar yapması da şüphesiz ki Vatan Cephesi'ne ve DP'ye katılımların artmasında önemli bir faktördü.

Van'daki siyasi tabloya genel olarak bakıldığında 1950'deki milletvekilliği seçimin verdiği rahatlıkla iktidara gelen DP'nin kalkınma programı çerçevesinde ülkede başlattığı çalışmalar toplumun farklı kesimlerince bir sonraki seçim olan 1954 seçimlerinde ülke genelinde olduğu gibi Van'da da büyük bir oy oranı ile desteklenmesini sağlamıştı. Ancak süreç içerisinde iç ve dış dinamiklerin etkisiyle ortaya çıkan siyasi ve toplumsal huzursuzluklar neticesinde DP, oy oranını konsolide etmek amacıyla 1958'de yapılması planlanan genel seçimleri erkene almıştır (TBMM ZC, D:10, C.20, 11.09.1957). 1957'de yapılan seçimlerde de DP'nin ülke genelindeki oylarındaki düşüşler ciddi bir biçimde Van'a da etki ederek milletvekilliklerinin tamamının CHP'ye geçmesine neden

olmuştur. Bu etkiyi ortadan kaldırmak ve DP'yi Van'da eski gücüne kavuşturmak için 1958 tarihinden itibaren Van'da da Vatan Cephesi'nin kurulmasına ve DP'ye katılımları sağlamaya yönelik çalışmalar yapılmıştır. Yapılan çalışmalar sonucunda başta CHP olmak üzere diğer muhalefet partilerine kayıtlı olan veya herhangi bir partiye kayıtlı olmayan seçmenlerin Vatan Cephesi'ne ve DP saflarına katıldıkları görülmüştür.

3. Van'da Vatan Cephesi (14 Ekim 1958-27 Mayıs 1960)

Başbakan Adnan Menderes'in, CHP öncülüğündeki muhalefet partilerinin iş birliğine karşı ve 1957 seçimlerinin vermiş olduğu olumsuz etkiyi atlatarak partiye yeni bir dinamizm kazandırmak amacıyla 12 Ekim 1958'de tüm yurttan Vatan Cephesi'nin kurulmasına ve katılımların sağlanmasına yönelik açıklamalarının ardından, Van'da da Vatan Cephesi oluşumuna ilgi ve destek yoğun olmuştur. 1957 seçimlerinde DP'nin CHP karşısında Van'da yüksek bir oy kaybı yaşaması da Vatan Cephesi'nin önemini daha da artırmıştı. DP Van İl teşkilatı alınan bu seçim sonucunun da etkisiyle tabanı genişletmek ve halkın desteğini tekrar kazanmak için Vatan Cephesi'ne katılım çalışmalarına ayrı bir önemiyet vermişti. Bu amaçla katılımları arttırmak için il genelinde faaliyetlerini yoğunlaştırmıştı. Çalışmalar neticesinde özellikle Van merkezde, ilçe ve köylerde çoğunluğu CHP'den olmak üzere diğer muhalefet partilerinden ve herhangi bir partiye üye olmayan vatandaşlar, Başbakan Adnan Menderes'e ve DP teşkilatlarına gönderdikleri telgraflarda partilerinden istifa ederek Vatan Cephesi'ne veya DP'ye katıldıklarını bildirmişlerdi. Telgraflar analiz edildiğinde görülmüştür ki muhalefet partilerinden istifa eden vatandaşlar -ekseriyeti CHP'den istifa edenler- DP'nin ülke ve Van için yaptığı imar ve kalkınma hamlelerini öncelikle gerekçe olarak göstermişlerdi. CHP'den istifa edenler CHP Van il ve ilçe teşkilatlarındaki parti içi çekişmeleri de gerekçelerinde ayrıca belirtmişlerdi. Diğer muhalefet partilerinden Vatan Cephesi'ne ve DP'ye katılanlar ise daha çok kendi partilerinin iktidara karşı CHP ile ittifak kurmalarını kabullenemedikleri için istifa ettiklerini ifade etmişlerdi.

27 Ekim 1957'deki milletvekilliği genel seçimlerinde DP'nin Van'da CHP karşısında büyük bir yenilgiye uğraması parti içinde de tartışmalara neden olmuştu. 1958 Eylülü'nün sonunda yapılan DP'nin Van İl kongresinde hem seçimi kaybetmenin nedenleri üzerinde durulmuş hem de bu sonucun alınmasından sorumlu tutulan il ve ilçe teşkilatlarındaki yöneticilerin yerine yeni isimler seçilmişti (İki Nisan, Van Sesi, 29-30 Eylül 1958). DP'nin Van il ve ilçe teşkilatlarındaki

bu değişimler Van'da Vatan Cephesi'ne ve DP'ye katılımları çok net bir şekilde artırmıştı. Bu katılımlar sonucunda Vatan Cephesi'nin kurulduğu günden 1960 yılına kadar geçen süre zarfında Van genelinde Vatan Cephesi'ne toplamda 14.786 vatandaş katılmıştır (Burçak, 1998: 605-606).

3.1. Vatan Cephesi'ne Katılımlar

Van'da genellikle merkez, ilçe ve köylerden büyük çoğunluğu muhalefet partilerinden olmak üzere birçok vatandaş farklı gerekçelerle Vatan Cephesi'ne ve DP'ye katılmışlardı. Başbakan Adnan Menderes'e veya DP teşkilatlarına bizzat gönderilen telgraflarda katılma nedenleri belirtilerek Van'da da DP'nin gücü artırılmaya çalışılmıştır. Söylem analizi ekseninde bu telgrafların içerikleri değerlendirildiğinde görülmüştür ki ülke genelindeki siyasi hareketlilik Van'da da özellikle Vatan Cephesi'ne katılımlarla kendini göstermiştir.

Başbakan Adnan Menderes'in Vatan Cephesi konuşmasından sonra ağırlıklı olarak 1958 ve 1959 yılları içerisinde öncelikle Van merkezde farklı gerekçelerle birçok vatandaşın CHP başta olmak üzere diğer muhalefet partilerinden toplu veya bireysel olarak istifa ederek Vatan Cephesi'ne ve DP'ye katıldıkları görülmektedir. 1957 seçimlerinde Van'da alınan mağlubiyetin de etkisiyle 29-30 Eylül 1958 tarihlerinde DP Van il ve ilçe kongreleri yapılarak yeni isimler belirlenmişti. Yapılan kongrelerde DP İl İdare Kurulu Başkanlığına Cemil Yrk seçilmiştir (Van Sesi, 29 Eylül 1958, İki Nisan, 30 Eylül 1958).

DP Van İl İdare Kurulu Başkanı Cemil Yrk, DP Genel Başkanlığına gönderdiği 29.01.1959 tarihli telgrafında, Van'da DP'ye katılımlarla ilgili bazı bilgiler vererek tespitlerde bulunmuştu. Yrk, son aylarda muhalefet partilerinden merkezden ve kazalardan bilhassa CHP'den istifa ederek DP'ye ve Vatan Cephesi'ne katılımların olduğunu, havaların düzelmesi ve yolların açılmasıyla birlikte kazalar ve köylerdeki vatandaşlarla yakın temas imkanı hasıl olduktan sonra Vatan Cephesi'ne ve DP'ye kitleler halinde katılımların olacağını umduklarını belirtmişti. Özellikle Nisan ve Mayıs 1959'da Vatan Cephesi'ne ve DP'ye katılımların artması il başkanının öngörüsünü haklı çıkar mıştı. DP il ve ilçe teşkilatlarında yenilenmeye gidilmesi Vatan Cephesi'ne ve DP'ye katılımları da olumlu yönden etkileyerek sayıyı artırmıştı. Çünkü Vatan Cephesi kurulmadan önce DP Van il ve ilçe teşkilatları içindeki huzursuzluklar ve hizipçilik meselelerinden dolayı CHP ve diğer muhalefet partilerine geçişlerin olduğu görülmüştür.

1957 seçimlerinde Van'da DP'nin kaybetmesinde de etkili olan bu meseleler yeni il teşkilatının kurulmasıyla birlikte Vatan Cephesi'ne ve DP'ye katılımları sağlamaya yönelik çalışmalarla onarılmaya ve çözülmeye çalışılmıştı. Bu çalışmalar neticesinde Örneğin 22.04.1959 tarihli telgraf da Erçek Nahiyesi'ne Bağlı Ağzı Kara Köyü Muhtarı Kamil Karol: "1957 seçimlerinde reylerimizi Van DP teşkilatı içindeki geçimsizlik yüzünden üzülererek muhalefete verdik. Genel Kurulun isabetli kararı ile Van'da Müteşebbis Heyeti'nin kurulduğunu memnuniyetle duyduk bundan sonra bütün seçimlerde kahir ekseriyetle Van'da DP'nin kazanacağına inanmışız. Yaptığımız hatadan müteessiriz şimdi ise yüz yetmiş beş arkadaşıyla CHP'den istifa ederek Vatan Cephesi saflarına iltihak ettik" (BCA, 010.09/218.676.1) ifadeleriyle neden muhalefette olduklarını da açıklamıştır. Aynı şekilde Edremit Nahiyesi'nin Engil Köyü Muhtarı İbrahim Yagizant da 15.04.1959'da Başbakan Adnan Menderes'e çektiği telgrafta, parti içindeki geçimsizliğin 1957 seçimlerinde oy kaybına neden olduğunu, Van'da kurulan yeni DP il müteşebbisinin bütün seçimleri kazanacağına kanaat getirdiklerinden dolayı 110 arkadaşıyla birlikte CHP'den istifa ederek Vatan Cephesi'ne geçtiklerini ifade etmiştir. 1957 seçimlerinde DP'li olduklarını beyan ederek parti içindeki hizipçilikten dolayı reylerini CHP'ye verdiğini ifade eden Edremit Nahiyesi'nden İşkani Köyü Muhtarı Hasan Kiyak da birçok arkadaşıyla birlikte DP Van il teşkilatında yapılan ıslahatları duyunca 15.04.1959'da CHP'den istifa ederek Vatan Cephesi'ne katıldıklarını açıklamıştır. Benzer bir gerekçe de Edremit Nahiyesi'nin Horküm Köyü Muhtarı Yusuf Aygün tarafından dile getirilmiştir. Aygün, Van'da kurulan yeni müteşebbis heyetinin parti içindeki hizipçiliği sona erdirmesinden dolayı 125 arkadaşıyla birlikte CHP'den istifa ederek DP saflarına geçtiklerini duyurmuştu. Aynı şekilde DP il teşkilatı içindeki huzursuzluklar yüzünden 1957 seçimlerinde oylarını CHP'ye veren Edremit Nahiyesi'nin Köşk Köyü Muhtarı Mahir Karaçalı da yeni kurulan Van DP müteşebbis heyetiyle birlikte parti içindeki huzursuzlukların bertaraf edildiğini ifade ederek 85 arkadaşıyla DP saflarına katıldıklarını bizzat Başbakana bildirmiştir (BCA, 010.09/218.676.1).

1957 seçimlerinde üzülererek CHP'ye oy verdiklerini ancak hiçbir fayda görmediklerini belirten merkeze bağlı Keşişoğlu Muhtarı Abdullah Demir de DP Genel Merkezinin isabetli kararı doğrultusunda oluşturulan yeni DP Van il teşkilatı neticesinde 135 arkadaşıyla birlikte CHP'den istifa ederek Vatan Cephesi'ne katıldıklarını bizzat Başbakana 14.04.1959 tarihli telgrafında belirtmişti. Merkeze bağlı Aşağı ve Yukarı Mezruk Köyü seçmenleri

de aynı gerekçelerle 1957 seçimlerinde CHP'ye oy verdiklerini yeni DP Van il yönetimin belirlenmesinden sonra DP saflarına geçmeye karar verdiklerini içeren 22.12.1958 tarihli telgrafı Başbakan Adnan Menderes'e çekmişlerdi (BCA, 010.09/218.676.1).

DP Edremit Bucak Başkanı Yaşar Boydaş da, Başbakan Adnan Menderes'e çektiği 15.10.1958 tarihli telgrafın da 1950-1954 tarihleri arasında Edremit'in köklü ailelerinden Ayvaz ailesinin DP'li olduklarını, DP için canla başla çalıştıklarını ancak 1954-1957 tarihleri arasında bazı muhaliflerin aldatıcı ve menfur politikalarına maruz kaldıklarından dolayı CHP'ye geçtiklerini, DP'nin şu anki yönetiminden duydukları memnuniyet dolayı 60 seçmenle birlikte yeniden DP'ye geçtiklerini ifade etmiştir (BCA, 010.09/218.676.1). Van Merkez Sıhke Köyü Muhtarı Tahir Kaçmaz da 18.04.1959 tarihli telgrafında DP'nin Van halkı üzerinde bıraktığı etkiden ve Van il teşkilatının iyi niyetinden dolayı 300 arkadaşıyla birlikte CHP'den istifa ederek Vatan Cephesi'ne iltihak ettiklerini bizzat Başbakan Adnan Menderes'e bildirmiştir. Adnan Menderes'in şahsiyetine ve yeni seçilen DP Van müteşebbis heyetine güvenerek CHP'den istifa ettiğini ifade eden Edremit Nahiyesine bağlı Ziverek Köyü Muhtarı İsak Akın da 20.04.1959'daki telgrafında bu tarihten sonra Vatan Cephesi'ne katılarak faaliyetlerini sürdüreceğini belirtmiştir (BCA, 010.09/218.676.1).

Merkeze bağlı Adır, Çakır Bey, Norşin, Noravanis, Şahgeldi, Edremit, Canik, Timar Nahiyeleri muhtarları da birçok seçmen adına Van'da yeni kurulan müteşebbis heyetinin hayırlı işler yapacaklarına ve Van'daki seçimleri DP'nin kazanacağına kanaat getirerek üyesi oldukları partilerden istifa edip Vatan Cephesi'ne geçtiklerine dair 12.04.1959 tarihli telgrafları Başbakan Adnan Menderes'e ve DP Genel Merkezine çekmişlerdi (BCA, 010.09/218.676.1).

CHP dışından Cumhuriyetçi Millet Partisi'nden de aynı gerekçe ile Vatan Cephesi'ne katılımlar gerçekleşmiştir. Örneğin 1957 seçimlerinde oylarını muhalefete verdiklerini belirten merkeze bağlı Pertek Köyü Muhtarı Ali Öndil, Van DP İl İdare Müteşebbis Heyeti'nin DP Genel Merkezince değiştirilmesinden sonra 118 arkadaşıyla birlikte partilerinden istifa ederek Vatan Cephesi'ne katılma kararı aldıklarını Başbakan Adnan Menderes'e 10.04.1959'da çektikleri telgrafta ifade etmiştir (BCA, 010.09/218.676.1).

Merkeze bağlı Değirmen Köyü Muhtarı Sevdım İpek de iktidarın geceli gündüzlü yorulmak bilmez çalışmalarını gördüklerinden dolayı CHP'de durmaya tahammüllerinin kalmadığını ifade ederek 155 arkadaşıyla Vatan Cephesi'ne geçtiklerini 22.04.1959 tarihli telgrafla Başbakan Adnan Menderes'e bildirmiştir

(BCA, 010.09/218.676.1). Vatan Cephesi kanalıyla DP saflarına katılan çok sayıda vatandaşın ülke ve Van'daki hizmetlerini takdirle karşıladıklarını, muhalefet partilerinin yapılanları inkâr etmelerini de diğer bir gerekçe gösterip aileleriyle ve arkadaşlarıyla üyesi oldukları partilerden istifa ettiklerini belirten telgrafları da bizzat Başbakan Adnan Menderes'e veya DP teşkilatlarına göndermişlerdi. Örneğin Van esnaflarından saatçi Necmettin Yıldırğan ile Demirci Nurettin Yıldırğan'ın 10.02.1959 tarihli telgrafında bu hususla ilgili: "Kısa devre içinde en büyük kalkınmaya sahip ve huzurlu geçirmekte olduğumuz bu devrinize yegane sarsılmaz ve temiz çalışmanızdan duymakla kahir ve felaketin neticelendiğinden sayenizde şahane yaşadığımızdan böyle bir güne Türk milletinin kavuşmasından iftiharla nakiliz. Bu bakımdan halen kayıtlı bulunduğumuz CHP'den ailemizle birlikte istifa ederek Demokrat Parti'ye intisap ettik" (BCA, 010.09/218.676.1). İfadeleriyle DP'nin hizmetlerinden dolayı istifa ettiklerini açıklamışlardır.

DP iktidarı zamanında Van'ın kalkınmasındaki rolüne vurgu yaparak CHP'den istifa edip DP saflarında çalışmayı vatana bir hizmet olarak gören Erçek Nahiyesine bağlı Kozluca Köyü Muhtarı Süleyman Borazan da 130 arkadaşıyla birlikte CHP'den istifa ederek 18.04.1959'da DP saflarına katılmışlardı. Borazan gerekçe olarak, CHP iktidarı döneminde iki kez dere yatağında bulunan köylerine karşı önlem alınması için talepte bulduklarını ancak bu isteklerinin dikkate alınmadığını, DP'nin iktidarında yapılan çalışmalarla Van'ın saadet ve refah seviyesinin arttığını bu nedenle DP saflarına katıldıklarını açıklamıştı. Köylerini şose yola kavuşturan DP iktidarına minnetlerini bildiren Van merkeze bağlı Faruk Köyü Muhtarı Sait Uzun da 200 seçmenle birlikte CHP'den istifa ederek DP'ye geçtiklerini 18.04.1959 tarihli telgrafında Başbakan'a bildirmişti (BCA, 010.09/218.676.1).

Van'ın kalkınmasında DP iktidarının önemine dikkat çeken ve Vatan Cephesi'ne katılmayı memleket meselesi olarak gören Van merkeze bağlı Aşağı ve Yukarı Pogazikler Köyleri Muhtarı İsa Çiçek 75 arkadaşı adına DP liderine 14.04.1959'da çektiği telgraf da DP'nin yaptıkları okul, yol, köprü gibi hizmetlerinden dolayı CHP'den istifa ederek Vatan Cephesi'ne katıldıklarını belirtmişti. Aynı gerekçeyle Timar Nahiyesi'ne bağlı Bayrek Köyü Muhtarı Yusuf Sürme de 10.04.1959 Başbakan Adnan Menderes'e köylüleri adına çektiği telgrafında köylerini suya kavuşturdukları için DP iktidarına minnetlerini bildirerek köydeki seçmenlerle birlikte Vatan Cephesi'ne katıldıklarını ifade etmiştir (BCA, 010.09/218.676.1).

Benzer gerekçelerle muhalefet partilerinden istifa ederek Vatan Cephesi'ne ve DP'ye katılımlar 1959 yılı boyunca devam etmişti. Merkeze bağlı Çobanoğlu köyünden Muhtar Abdullah Ertop, şimdiye kadar oylarını hep CHP'ye verdiklerini, köylerini yola, içme suyuna ve okula kavuşturduğundan dolayı bundan sonra ise DP'ye vereceklerini ve 89 arkadaşıyla birlikte Vatan Cephesi'ne katıldıklarını DP il yöneticisi Kinyas Kartal'ın huzurunda bizzat Başbakan Adnan Menderes'e çektiği telgrafında ifade etmiştir. Merkeze bağlı Bardakçı Köyü Muhtarı Ahmet Uçar da 06.04.1959 tarihli telgrafında köylerinde kendilerini suya kavuşturan DP iktidarına şükranlarını bildirerek 127 arkadaşıyla birlikte CHP'den istifa edip Vatan Cephesi'ne katıldıklarını beyan etmiştir (BCA, 010.09/218.676.1).

Erçek Nahiyesine bağlı Nemdan Köyü Muhtarı Kahraman Özaras da, 22.12.1958'de Başbakan Adnan Menderes'e çektiği telgrafında, uzun süre hizmet ettikleri CHP'nin iktidara gelebilmek için güç birliği arayışına girmesini kabul etmedikleri için 97 akrabasıyla Vatan Cephesi'ne geçtiklerini belirtmişti. Van Merkeze bağlı Kalecik Köyü Muhtarı Sultan Özgökçe de, ailesinin de içinde olduğu 57 arkadaşıyla CHP'den istifa ederek 03.04.1959'da Vatan Cephesi'ne katılmışlardı. Merkeze bağlı Mermit Köyü Muhtarı Hasan Çınar da 75 arkadaşıyla CHP'den istifa edip Vatan Cephesi'ne katıldığını, aynı şekilde Mollakasım Köyü'nden Salih Çağlı adlı vatandaş da 27 kişilik ailesiyle birlikte CHP'den istifa ederek DP'ye katıldığını duyurmuştu. Vatan Cephesi'ne geçişleri içeren telgraflardan bir tanesi de Şamranaltı Mahallesinden Mehmet Kuzik adlı vatandaşın ailesiyle birlikte CHP'den ayrılıp Vatan Cephesi'ne geçmek istediklerini belirten telgrafıydı (BCA, 010.09/218.676.1).

DP İl İdare Heyeti Başkanı Cemil Yörük, DP Genel Merkezine 10.01.1959 tarihinde çektiği telgrafında, DP il örgütünün kapsamlı faaliyetleri neticesinde muhalif partilerden birçok kişinin kendi partilerine katıldıklarını bildirmiştir. Bu kapsamda Ayanis Köyü'nden 25 vatandaşın, Timar Nahiyesi İririn Köyü'nden CHP Ocak teşkilatına üye 4 aza ve 95 seçmenin birlikte istifa ederek Vatan Cephesi'ne katıldıklarını belirtmiştir (BCA, 010.09/218.676.1).

Merkeze bağlı Mollakasım Köyü Muhtarı ve Halk Partisi Ocak Başkanı Refik Karatekin köydeki 102 vatandaşla birlikte CHP'den istifa ederek Vatan Cephesi'ne geçtiklerini ifade etmişti. Uzun yıllar CHP'nin Gençlik Kollarına kayıtlı olduğunu ifade eden Salih Üçdal isimli vatandaş da ailesiyle birlikte CHP'den istifa ederek Vatan Cephesi'ne geçtiğini Başbakana bizzat bildirmişti. Van'ın Merkez Hafiziye, Barutçu ve Nalbantoğlu Mahalleleri Muhtarı Vasfi

Güngör, 26.01.1959'da Başbakan Adnan Menderes'e çektiği telgrafında, CHP'nin politikalarını beğenmediğini ve CHP İl kurultayında yaşanan tartışmaları da göz önünde bulundurduğunu belirterek CHP'den istifa edip Vatan Cephesi'ne katıldığını bildirmişti. Daha önce DP'den ayrılarak CHP'ye geçen Van Merkez Çalık Mahallesi'nden Naci Parlar_adlı vatandaş DP'nin başarılarını görerek, çalışmalarını takdir ettiklerini bu yüzden bütün akrabalarıyla birlikte tekrar DP'ye geçtiklerini DP Genel Merkezine çektiği telgrafında belirtmiştir (BCA, 010.09/218.676.1).

Erçek Nahiyesi Merkez Muhtarı Timur Gençer de 357 arkadaşıyla CHP'den istifa ederek Vatan Cephesi'ne katıldığını DP Genel Merkezine çektiği 10.04.1959 tarihli telgrafla bildirmişti. Erçek Nahiyesi'nin Dibekli Köyü Muhtarı Timur Sezgin'in Başbakan Adnan Menderes'e çektiği 22.04.1959 tarihli telgrafında ise: "Etrafımızdaki bütün köylerin kitle halinde Vatan Cephesi'ne geçtiklerini görüyoruz bu hakikat karşısında bizimde CHP saflarında kalmamızı lüzumsuz görerek memleketimizi refah ve selamete çıkaran DP iktidarına şükranlarımızı ancak Vatan Cephesi'ne geçmekle ödeyebileceğimize kanaat getirdik ve 160 arkadaşımın Vatan Cephesi'ne iltihak ettik kabulümüzü dileriz." (BCA, 010.09/218.676.1). İfadeleriyle DP'nin ülke kalkınmasına yaptığı hizmetlere dikkat çekilmiştir. Ayrıca telgraf, Vatan Cephesi'ne köylerden katılımların yüksekliğini göstermesi açısından da dikkate değerdi.

Herhangi bir partiye üye olmayan Selahattin Arslanoğlu ve Bayram Firoğlu adlı vatandaşlar da önceki seçimlerde oylarını CHP'ye verdiklerini ancak DP'nin hizmetlerinden dolayı 24 kişilik aile efradıyla birlikte Vatan Cephesi'ne geçtiklerini 31.01.1959'da Başbakan'a çektikleri telgrafta dile getirmişlerdi (BCA, 010.09/218.676.1).

Van'da Vatan Cephesi'ne esnaf da ilgi göstermiştir. Örneğin 9 yıldan beri DP'nin politikalarını takip ettiğini ifade eden Van'daki kömürcü esnafı adına İsmail Çolak adlı vatandaş mensubu olduğu Cumhuriyetçi Millet Partisi'nden istifa ederek halen bağımsız olan Van'daki kömürcü esnafının aileleriyle birlikte Vatan Cephesi'ne katıldıklarını bizzat Başbakan Adnan Menderes'e çektikleri 26.01.1959 tarihli telgrafta ifade etmişlerdi. 25.01.1961'de Nakliyeciler Kemal Yeşilyurt ve Müteahhit İsmail Avcı ile Tüccar İsmet Yörük Başbakan Adnan Menderes'e bizzat gönderdikleri telgrafta; ülke genelinde yükselen refahı ve kalkınmayı gördüklerini, CHP dönemine göre kıyaslandığında Van'da muazzam bir farkın olduğunu bundan dolayı da Vatan Cephesi'ne katılmayı memleket vazifesi olarak telakki ettiklerini anlatmışlardı. Siirtli tüccarlardan Hüseyin Sayar 123

arkadaşıyla, bir başka Siirtli tüccar Beşir Baş da 86 arkadaşıyla birlikte Vatan Cephesi'ne katıldıklarını 18.04.1959'daki telgraflarla Başbakan'a bildirmişlerdi (BCA, 010.09/218.676.1).

CHP'nin hükümete karşı tutumunu beğenmeyerek iktidar partisinin ülke genelinde ve Van'da yaptıkları hizmetlerden ötürü DP için çalışmanın 'vatan borcu' olduğunu ifade ederek Vatan Cephesi'ne katılanlar da olmuştur. DP iktidarının Van'da yaptığı hizmetlerden dolayı DP için çalışmayı bir 'vatan borcu' olarak gören Van Şehir Sineması önündeki oto makinisti Nurettin İlhan adlı esnaf da bunlardan biriydi. İlhan ailesinden 4 seçmen ve arkadaşlarıyla birlikte CHP'den istifa ederek Vatan Cephesi'ne katıldıklarını bizzat Başbakan Adnan Menderes'e 22.04.1959'daki telgrafında ifade etmiştir (BCA, 010.09/218.676.1).

Van merkez, nahiye ve köylerinde Vatan Cephesi'ne ve DP'ye katılımlar olduğu gibi Van'ın ilçelerinde ve buralara bağlı köy-nahiyelerden yüksek oranda bir katılımın olduğu görülmüştür. Gürpınar ilçesine bağlı köylerden ve nahiyelerden Vatan Cephesi'ne ve DP'ye katılımlar olmuştur. Örneğin, ilçeye bağlı 9 köyden toplamda 1659 vatandaşın muhtarlar aracılığıyla (BCA, 010.09/218.676.1)¹² bizzat Başbakan Adnan Menderes'e ve DP Genel Merkezine Nisan- Mayıs 1959 tarihlerinde çektikleri telgraflarda muhalefet partilerinden istifa ederek DP saflarına katıldıkları tespit edilmiştir. Gürpınar ilçesinde DP saflarına katılanların gerekçelerine bakıldığında özetle; birçok telgrafta öncelikle DP'nin ülkede ve Van'da yapmış olduğu kalkınma faaliyetlerinin öneminden bahsedilmişti. 1957 seçimlerinde Van'da CHP'ye oylarını verdiklerini ancak hiçbir fayda göremediklerini, CHP'nin yanlış tutumunun olduğunu, DP'nin memlekete getirmiş olduğu adalet, demokrasi, hürriyet ve kalkınma yolundaki çalışmalar karşısında muhalefette kalmayı kendilerine zül addettiklerini ve nankörlük yapamayacaklarını belirtmişlerdi. Bunun yanında özellikle 1957 seçimlerinde Van'da DP'nin büyük bir farkla kaybetmesinde etkisi olan DP il ve ilçe teşkilatlarına yeni isimlerin seçilmesi neticesinde duyulan memnuniyetle birlikte muhalefet partilerinden bireysel veya toplu olarak bazı vatandaşların DP'ye ve Vatan Cephesi'ne katılımları gerçekleşmiştir.

¹² Gürpınar İlçesine Şahmanis Köyü Muhtarı Timur Şen (150 kişi), Dimkostini Köyü Muhtarı Salih Ertak (120) Teni Köyü Muhtarı Ali Tuncer (5), Habanis Köyü Muhtarı Ahmet Şahin (110), Zonk Köyü Muhtarı Ali Kahraman (160), Mermene Köyü Muhtarı Abdülaziz Ertaş (275), Kasrik Nahiyesi Merkezi Muhtarı M.Reşit Aslan (225), Şivreş Köyü Muhtarı İsmail Ertaş (250), Akçuri Köyü Muhtarı Mustafa Ertaş (180), Norduz Nahiyesi'nin Koğan Köyü Muhtarı Mehmet Ertaş (184).

Muradiye ilçesinde de Van DP il ve ilçe teşkilatlarının feshedilmesini sevinçle karşıladıklarını Başbakan Adnan Menderes'e 11.04.1959 tarihli telgrafla bildiren Kabaik Köyü Muhtarı Tahir Yalsaç, bu gelişmeden dolayı köylerindeki 300 seçmenle birlikte Vatan Cephesi'ne iltihak ettiklerini ifade etmişti. Yine Muradiye Mezre Köyü Muhtarı adına Lezgin Karayılan, Üte Köyü Muhtarı adına M. Emin Karakuş ve Küçük Köy halkı adına Sabri Güler de Van il ve ilçe teşkilatlarının feshinin isabetli olduğunu belirterek toplamda 700 seçmenle Vatan Cephesi'ne iltihak ettiklerini Başbakan Adnan Menderes'e 11.04.1959 tarihli telgraflarında bildirmişlerdi (BCA, 010.09/218.676.1).

1959 yılı içerisinde yeni belirlenen DP Van İl teşkilatlarının aktif ve yoğun çalışmaları neticesinde özellikle Çaldıran ilçesinden Vatan Cephesi'ne ve DP'ye geniş katılımların olduğu görülmüştür. Çaldıran ilçesinde eski DP ilçe Başkanı Memet Timuçin'in davranışlarından bıktıkları gerekçesiyle DP'den CHP'ye geçtikleri, DP Genel Başkanlığının DP ilçe heyetini feshederek yeni müteşebbis heyetinin oluşturulması neticesinde ilçeye bağlı 13 köyün¹³ CHP Ocak Başkanları ve bu köylerdeki seçmenlerin CHP'den istifa ederek Vatan Cephesi'ne toplu olarak katıldıkları 22.10.1959'daki telgrafta Başbakan Adnan Menderes'e bildirilmiştir (BCA, 010.09/218.676.1). Çaldıran İlçesine bağlı bazı köylerden ve nahiyelerden vatandaşların üye oldukları partilerinden istifa etmelerinde, özellikle yeni belirlenen DP ilçe teşkilatından duydukları memnuniyetleri belirtmelerinin yanı sıra DP'nin memleket hizmetinde büyük bir gayretle çalışması, şehirli ile köylüyü eşit görmesi, CHP'nin iktidar hırsı ve Güç Birliğine gitmesi gibi gerekçeler de Vatan Cephesi'ne ve DP'ye katılımları arttırmıştır. Bu bağlamda ilçeye bağlı 26 nahiye ve köylerden¹⁴

¹³ Köyler ve istifa eden isimler: Sellik Köyü CHP Ocak Başkanı Musa Han, Gölesor Köyü CHP Ocak Başkanı Tahir Bilici, Cilli Köyü CHP Ocak Başkanı Ahmet Bağ, Nazarova Köyü CHP Ocak Başkanı Reşit Güler, Kanıkovan Köyü CHP Ocak Başkanı Zahir Bilici, Yekmal Köyü Ocak Başkanı Sıddık Yaşar, Metkuli Köyü Ocak Başkanı Bekir Narinç, Sarıç Köyü Muhtarı CHP Ocak Başkanı Tahir Yüce, Şehrümi Köyü CHP Ocak Başkanı Kasım Yıldız, Çubuklu Köyü CHP Ocak Başkanı Memet Karakoç, Hespireş Köyü CHP Ocak Başkanı Hasan Dağkapu, Kurtikan Köyü CHP Ocak Başkanı İbrahim Şahin, Segiran Köyü CHP Ocak Başkanı Ahmet Çelik olmak üzere.

¹⁴ Çaldıran Nahiyesi Metkulu Köyü halkı adına Yusuf Adıyaman (350 kişi), Çaldıran Nahiyesi Noşar Köyü halkı adına Abdülbaki Yıldız (300), Çaldıran Yukarı Nazarova Köyü Muhtarı Zahir Korkmaz (130), Çaldıran Cilli Köyü Muhtar Abdülkerim Yıldız (85), Çaldıran Nahiyesi Nazarova Köyü Muhtarı Mehmet İlhan (160), Çaldıran Yukarı Hespireş Köyü Muhtarı Hasan Deniz (135), Çaldıran Kanıkovan Köyü Muhtarı Rıza Bilici (50), Çaldıran Yukarı Sarıç Köyü Muhtarı Halit Çelik (55), Çaldıran Çubuklu köyü Muhtarı Yusuf Karakoç (220), Çaldıran İsmailbaba Köyü

özellikle 1959'da toplamda 3903 vatandaşın muhalefet partilerinden istifa ederek DP saflarına katıldıkları Başbakan Adnan Menderes ve DP teşkilatlarına çekilen telgraflarda tespit edilmiştir (BCA, 010.09/218.676.1).

Van'ın Başkale ilçesinde de benzer gerekçelerle istifalar söz konusu idi. Örneğin, Akimis Köyü CHP Ocak Başkanı Selim Aslan, kuruluşundan beri DP'li olduklarını ancak son dönemlerde DP içindeki hizipçilikten dolayı partiden ayrılıp muhalefete geçtiklerini yeni DP ilçe teşkilatının belirlenmesi neticesinde ise 60 seçmenle birlikte yeniden DP'ye dönmek istediklerini ifade eden telgrafı 17.05.1959'da Başbakan Adnan Menderes'e göndermişlerdi (BCA, 010.09/218.676.1). Başkale CHP ilçe başkanı Mustafa Akturan da, Başbakan Adnan Menderes'e 08.05.1959'da çektiği telgrafta, CHP'nin bu süreçte yanlış politikalar izlediğini bundan ötürü de ilçe başkanlığından istifa ederek Vatan Cephesi kanalıyla DP'ye katıldığını ifade etmiştir (BCA, 010.09/218.676.1). DP saflarına katılanlar arasında Başkale Karabilyan ve Bebleşin CHP Bucak Başkanı Cevdet Aydemiz de bulunmaktaydı. Aydemiz, 21.05.1959'daki telgrafında DP iktidarının çalışmalarını beğendiklerini, DP'nin ülkenin kalkınmasındaki rolünün görmezden gelinemeyeceğini ifade ederek CHP Ocak İdare Heyeti'yle birlikte istifa ederek Vatan Cephesi'ne katıldıklarını Başbakana bizzat bildirmişti. 1946'dan beri Başkale CHP teşkilatına üye olan 10 muhtarlık da yaşanan siyasi gelişmeler neticesinde CHP'den istifa ederek 29.01.1959'da DP saflarına katılmışlardı. Aynı şekilde Başkale Hafiziye Mahallesi'nden Mehmet Bora da 150 kişiyle CHP'den Vatan Cephesi'ne geçtiklerini Başbakana çektikleri 10.03.1959 tarihli telgrafında belirtmiştir (BCA, 010.09/218.676.1).

Muhtarı Fettah Akbalık (100), Çaldıran Diro Köyü Muhtarı Nezir Çelikbaş (200), Çaldıran Zülfolbulak Köyü Muhtarı Ali Topçu (150), Çaldıran Hacışatun Köyü Sıddık Saçak (300), Çaldıran Aşağı Sarıç Köyü Muhtarı Sultan Çelik (110), Çaldıran Yukarı Cilli Köyü CHP Başkanı Ahmet Bağ (80), Çaldıran Nahiyesi Komakolo Köyü Muhtarı CHP Ocak Başkanı Samih Taş (70), Çaldıran Nahiyesi Duavan Köyü Muhtarı Haydar Saltınkalp (70), Çaldıran Nahiyesi Takız Köyü Muhtarı Hasan Ayaz (55), Çaldıran Nahiyesi Kaçak Köyü Muhtarı Kemal Eltaş (50), Çaldıran Nahiyesi Koçlar Ailesi adına Abdülmecit Koç (30), Çaldıran Nahiyesine bağlı Şehrümi Köyü Muhtarı Hasan Bülbül (183), Çaldıran Nahiyesi Direkli Köyü Muhtarı Birinci Aza Ahmet İpek (130), Çaldıran Nahiyesi Çayır Köyü Muhtarı Salih Erdal (90), Çaldıran Nahiyesine bağlı Yukarı Dikme Köyü'nden (170), Çaldıran Aşağı Dikme Köyü CHP Ocak Başkanı Mehmet Sakızcioğlu (130), Çaldıran Nahiyesi Giresor Köyü CHP Başkanı Sait Yavrutürk ve Muhtarı Kamil Taybar birlikte (500 kişi).

DP saflarına katılımların olduğu bir diğer ilçe de Özalp ilçesiydi. Özalp'ta CHP Bucak Cumhuriyet Mahallesi Ocak Başkanı Ahmet Özbay, 24.05.1959'da 100 arkadaşıyla birlikte, CHP ilçe heyetinden Tahir Koç da 07.12.1959'da Başbakan Adnan Menderes'e çektikleri telgraflarda; CHP'nin millet için yaptığını söylediği politikalarına aldandıklarını, bundan sonra DP'nin yanında durmak istediklerini, bu amaçla da Vatan Cephesi'ne katıldıklarını ifade etmişlerdi (BCA, 010.09/218.676.1). DP'nin yeni müteşebbis heyetinden duyulan memnuniyetten dolayı Özalp'ın Satramis Köyü'nden CHP'li Mustafa Koç ve Reşit Büyük adlı vatandaşlar da köylerindeki 143 seçmenle DP'ye geçtiklerini 24.05.1959'da DP Genel Merkezine bildirmişlerdi. Saray Nahiyesi Gırıldıl Köyü'nden CHP Gençlik Kolu Başkanı, 25 arkadaşıyla birlikte CHP'nin politikalarının yanlışlığını ifade ederek Vatan Cephesi'ne geçtiklerini Başbakan Adnan Menderes'e 15.12.1959'da çektikleri telgrafta bildirmiştir (BCA, 010.09/218.676.1).

CHP dışından Özalp ilçesi Cumhuriyetçi Köylü Partisi Başkanı Cebbar Babacan 45 bucak ve ocak teşkilatıyla birlikte Vatan Cephesi'ne geçtiklerini Başbakan Adnan Menderes'e 14.12.1959'da çektiği telgrafında belirtmiştir. Özalp İlçe İdare Kurulu Başkanı Lezgin Özaydın, DP saflarına katılımlarla ilgili DP Genel Merkezine çektiği telgrafta, DP Müfettişi Halit Turgut'un yanında eski DP milletvekili Muslih Görentaş ve DP İl yöneticisi Remzi Perihanoglu ile birlikte Özalp ilçesini ziyaret ettiklerini, DP Müfettişi Halit Turgut'un DP'nin ülke kalkınması için yaptığı çalışmalar hakkında bir konuşma yaptığını, sonrasında ise Özalp'ın farklı köylerinden 13.09.1959'da CHP'den istifa eden 750 vatandaşın Vatan Cephesi'ne katılım programına katıldıklarını ifade etmiştir (BCA, 010.09/218.676.1). Özalp ilçesi DP Başkan Vekili Kadri Günay, DP saflarına katılımlarla ilgili olarak; 27 Ekim 1957 seçimlerinden 02.04.1959 tarihine kadar muhalefetten istifaların vuku bulmadığını ancak sekiz aydan beri CHP'den 3500, Cumhuriyetçi Köylü Partisi'nden 45 ilçe bucak ve ocakların tamamının kendini feshetmek suretiyle 1200 kişi ile toplamda 4700 vatandaşın muhalefetten istifa ederek Vatan Cephesi'ne katıldıklarını DP İl Yüksek Başkanlığına 20.12.1959'da bildirmiştir (BCA, 010.09/218.676.1).

CHP'nin uzun yıllardır ağırlığının olduğu ilçelerden biri olan Erciş'teki siyasi tabloya bakıldığında, 1954 seçimleri sonrasında CHP ilçe teşkilatındaki istifalar (Van Postası, 13 Temmuz 1954) sonrasında gücünün zayıflamasına bağlı olarak DP ilçe teşkilatının da yoğun çalışması neticesinde Erciş ve köylerinden çok sayıda vatandaşın CHP'den istifa ederek DP'ye geçtikleri görülmektedir.

İstifa edenler arasında dikkat çeken bir isim de 1957 seçimlerinde CHP'den Van Milletvekili seçilen Abdülvahap Altınkaynak'tı. DP iktidarının kalkınma yolundaki hizmetlerini mensubu bulunduğu CHP'nin inkâr etmesine daha fazla dayanamayacağını ifade eden Altınkaynak, bu nedenle ailesi içindeki 50 seçmenle birlikte CHP'den istifa ederek DP saflarına katılmak istediklerini belirten 01.09.1959 tarihli telgrafi Başbakan Adnan Menderes'e iletmıştır (BCA, 010.09/218.676.1).

Çatak ilçesi DP Başkanı Memet Salih Görentaş'ta Çatak'ın farklı köylerinden 550 vatandaşın CHP saflarından Vatan Cephesi'ne kayıt yaptırarak DP saflarına katıldığını 18.12.1958'de Başbakan Adnan Menderes ve DP Genel Merkezine bildirmiştir (BCA, 010.09/218.676.1).

Gevaş ilçesinde de katılımların yoğun olduğu, 16.02.1959 - 23.06.1959 tarihleri arasında 1000 CHP'li seçmen özellikle problemlili olan DP ilçe teşkilatının yenilenmesini, DP'nin yapmış olduğu hizmetleri görmezden gelemeyeceklerini ve CHP'nin siyaset anlayışını beğenmediklerini gerekçe göstererek Vatan Cephesi'ne ve DP'ye katıldıklarını belirten telgraflarını Başbakan Adnan Menderes'e göndermişlerdi (BCA, 010.09/218.676.1).

Partiler arasında siyasi cepheleşmenin diğer bir cephesi olan Vatan Cephesi'ne katılımlar görüldüğü üzere Van'da da yüksek oranda gerçekleşmiştir. Özellikle 1957 seçimlerinde DP'nin önceki seçimlere oranla Van'da da ciddi oranda oyunun düşmesi Vatan Cephesi'nin önemini daha da arttırmıştır. DP Genel Merkezi bu tabloyu değiştirebilmek için öncelikle oy kaybına neden olduğu net bir biçimde katılım telgraflarında da ifade edilen DP Van il ve ilçe teşkilatlarında değişime giderek yeni isimler belirleyerek önlem almıştır. Sonrasında da yeni DP Van teşkilatlarının çalışmalarıyla muhalefetteki seçmenlerin ve küskünlerin Vatan Cephesi'ne katılımları sağlanarak DP safları güçlendirilmeye çalışılmıştır. Bu doğrultuda yapılan çalışmalarla çok sayıda vatandaşın farklı gerekçelerle muhalefet partilerinden istifa ederek Vatan Cephesi'ne ve DP'ye katıldıkları görülmüştür. Bu katılımlar da Van'daki siyasal hayatın hareketlenmesine ve siyasi dengenin de tekrar DP lehine dönmesine katkı sağlamıştır.

Sonuç

Ülke genelinde iktidar ile muhalefet partileri arasındaki tartışmaların ve sorunların bir sonucu olarak ortaya çıkan ve Yassıada duruşmalarına dava konusu olan Vatan Cephesi oluşumu, süreç içerisinde partiler arasındaki siyasi çatışmanın daha da büyümesine

yol açmıştır. İktidara karşı muhalefet partileri arasında oluşturulan iş birliğine karşı Başbakan Adnan Menderes de tüm yurttan DP öncülüğünde Vatan Cephesi oluşumunun kurulmasını istemiştir. Partiler arasındaki bu cepheleşme siyasal ve toplumsal yaşamda hareketliliği de beraberinde getirmiştir.

Van'da uzun yıllar tek parti olarak hâkimiyetini devam ettiren CHP karşısında örgütlenmesini tamamlayan DP Van teşkilatınca da Başbakan Adnan Menderes'in çağrısı üzerine Vatan Cephesi'nin kuruluşuna ve katılım süreçlerine büyük destek verilmiş ve bu doğrultuda çalışmalar yapılmıştır. Özellikle 1957 seçimlerinde DP'nin Van'da da büyük oranda oy kaybına uğraması, Vatan Cephesi'nin önemini fazlasıyla arttırmıştır. DP Van teşkilatlarının çalışmaları neticesinde CHP başta olmak üzere diğer muhalefet partilerine üye olan vatandaşlar farklı gerekçelerle partilerinden istifa ederek bireysel veya toplu olarak Vatan Cephesi'ne ya da DP'ye katıldıklarını Başbakan Adnan Menderes'e veya DP Genel Merkezine telgraflarla bildirmişlerdi. Bu çerçevede telgrafların içeriklerine bakıldığında, Van'da Vatan Cephesi'ne ve DP'ye en fazla katılımın ana muhalefet partisi CHP'den olduğu görülmüştür. DP saflarına katılımlar söylem analizi ekseninde incelendiğinde, CHP'den geçiş yapan seçmenlerin gerekçelerinde; özellikle DP Van İl teşkilatlarındaki yöneticilerden kaynaklı kırınglıklar neticesinde DP'den CHP'ye geçişlerin olduğu ancak DP Van İl teşkilatlarına yeni isimlerin belirlenmesinden sonra DP'ye veya Vatan Cephesi'ne tekrar geçtikleri de tespit edilmiştir. Bunun yanında DP'nin ülke ve Van için yaptıkları hizmetlerin görmezden gelinemeyeceği de CHP'den DP'ye katılımlarda etkili olmuştur. Diğer muhalefet partilerinden istifa edenler ise; CHP ile birleşmeyi tasvip etmediklerinden ve DP'nin ülke için yaptıklarından ötürü DP saflarına katıldıklarını gerekçelerinde belirtmişlerdi. Herhangi bir partiye mensup olmayan vatandaşlar ise Vatan Cephesi'ne ve DP'ye aileleriyle katılmalarının gerekçesi olarak, Başbakan Adnan Menderes ve DP'nin ülkenin kalkınmasındaki rollerinin göz ardı edilemeyeceği hususunu katılım telgraflarında önemle vurgulamışlardı.

Sonuç olarak, DP'nin 1957 seçimlerinde ülke genelinde oylarının düşmesi sonrasında aleyhine oluşan siyasi atmosferin giderilmesi bağlamında tüm yurttan kurulan Vatan Cephesi'ne Van ilinde de büyük bir ilgi ve katılım olmuştur. DP saflarına Vatan Cephesi kanalıyla katılımların yoğun olarak köy ve nahiyelerden gerçekleşmesi Van'daki politik havanın DP lehine dönüşmesine katkı sağlamıştır. Bu durum da DP'nin Van genelinde muhalefet partileri

karşısında daha da güçlenmesine ve motivasyonunun artmasına etki etmiştir.

Kaynakça

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA)

- BCA. 010.09.218.676.1.
BCA. 010.09.159.486.2.
BCA. 010.09.212.256.1.6-7.
BCA. 030.01.0.51.309.7.12.
BCA. 30.1.0.0.44.263.8.1-4.
BCA. 030.01.0.45.268.9.
BCA. 030.01.0.52.312.1.
BCA. 030.01.0.45.269.12.
BCA. 030.10.77.510.11.
BCA. 30.1.0.0. 53.315.4
BCA. 30.1.0.0.52.311.1-2.
BCA. 30.10.0.77.506.12.8.
BCA. 490.1.0.193.766.1.
BCA. 490.1.0.0.5.26.30.
BCA. 490.1.0.284.1141.2
BCA. 490.1.0.1795.1277.1.
BCA. 490.1.0.277.1111.3.
BCA. 490.1.0.441.1825.121.
BCA. 490.1.0.718.454.1.
BCA. 490.1.0.193.764.2.
BCA. 490.1.0.441.1825.1.
BCA. 490.1.0.193.766.1.
BCA. 490.1.0.0341.1425.

Resmi Yayınlar

- Demokrat Parti Tüzük ve Programı (1946), Ankara,
TBMM Arşivi, Tercüme-i hâl Varakası, VIII. Dönem Tutanakları.
TBMM Arşivi, Milletvekili Seçim Mazbatası, 19 Mayıs 1950.
TBMM Zabıt Ceridesi, B:43, C.24, D: 8, 10 Şubat 1950.
TBMM Zabıt Ceridesi, B:95, C.8, D: 9, 27 Haziran 1951.
TBMM Zabıt Ceridesi, B:59, C.14, D: 9, 09 Nisan 1952.
TBMM Zabıt Ceridesi, C.20, D:10, 11Eylül 1957
Yassıada Yüksek Adalet Divanı Tutanakları: Vatan Cephesi Davası,
(Esas No: 1961 /7), TBMM 1960.

Sürelî Yayınlar

Akşam
Cumhuriyet
Hürriyet
Milliyet
Tanin
Tasvir
Ulus
Van Postası
Van Sesi
Zafer

Kitap ve Makaleler

- Afşar, E. (2020). Politik Cepheleşmede Vatan Cephesi'nin "Muş İline" Yansımaları (1958-1960). *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8 (UMS'20), 123-131.
- Ağaoğlu, S. (2004). *Arkadaşım Menderes*. İstanbul: Alkım Yayınevi.
- Ağaoğlu, S. (1972). *Demokrat Parti'nin Doğuş ve Yükseliş Sebepleri*. İstanbul: Baha Matbaası.
- Ahmad, F. (2015). *Demokrasi Sürecinde Türkiye, 1945-1980*. Fethi, A. (Çev.). İstanbul: Hill Yayınları.
- Albayrak, M. (2004). *Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946-1960)*. Ankara: Phoenix Yayınları.
- Aydemir, Ş. S. (2001). *İhtilalin Mantığı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Aydemir, Ş. S. (1993). *Menderes'in Dramı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Burçak, R. S. (1979). *Türkiye'de Demokrasiye Geçiş 1945-1950*. Ankara: Olgaç Yayınevi.
- Burçak, R. S. (1998). *On Yılın Anıları (1950-1960)*. Ankara: Nurol Matbaacılık.
- Demir, Ş. (2011). *Düello / Menderes ve İnönü Demokrat Parti'den 27 Mayıs Darbesi'ne Olaylar*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Doğaner, Y. (2013). *Türk Demokrasi Tarihinde Vatan Cephesi*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Eroğul, C. (1990). *Demokrat Parti (Tarihi ve İdeolojisi)*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Giritlioğlu, F. (1965). *Türk Siyasi Tarihinde Cumhuriyet Halk Partisi'nin Mevkii*, C.1. Ankara: Ayyıldız Matbaası.
- Gülizar, J. (1983). Türkiye Radyoları. *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*. (C.10, ss. 2738-2747). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Güngör, S. (2004). *Muhalefette CHP*. Ankara: Alternatif Yayınları.

- Karpat, K. H. (2011). *Türk Siyasi Tarihi*. Elitez, C. (Çev.) İstanbul: Timaş Yayınları.
- Pınar, M. (2013). Van'da Demokrat Parti Teşkilatlanması, *Erzurum Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Atatürk Dergisi*, 2(1), 31-55.
- Tökin, İ. H. (1965). *Türk Tarihinde Siyasi Partiler ve Siyasi Düşüncenin Gelişimi*. İstanbul: Elif Yayınları.
- Tuğluoğlu, F. (2017). CHP'nin 14. Kurultayı ve İlk Hedefler Beyannamesi. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 60, 277-310.
- Tuncer, E. (2002). *Osmanlıdan Günümüze Seçimler*. Ankara: Toplumsal Ekonomik Siyasal Araştırmalar Vakfı Yayınları.
- Tuncer, E. (2012). *1957 Seçimleri*. Ankara: Toplumsal Ekonomik Siyasal Araştırmalar Vakfı Yayınları.
- Turan, M. (2011). *CHP'nin Doğu'da Teşkilatlanması (1923-1950)*. İstanbul: Libra Yayınları.
- Uyar, H. (2001). *Vatan Cephesi*. İzmir: Büke Yayınları.
- Zürcher, E. J. (1995). *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*. Saner, Y. (Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.

